

Mina och Ludvig och skrattet i Boden. Ett komprimerat och fotnotsbefriat utdrag ur en kommande biografi om Ludvig Nordström

Hemkommen till Härnösand hösten 1905 efter den halvårslånga vistelsen i Ulvöhamn föll Ludvig Nordström genast i armarna på sin gamla tonårskärlek Mina Zetterlund, den jämnåriga, omsvärmade och tillsynes ”ouppnåeliga” bagarmästartdottern. Tidvis hade han tröstat sig med Minas systrar Eva och Maja - i synnerhet Eva. Enligt en fem år senare längre dagboksanalys tillkom ”denna förbindelse... genom en överrumpling från hennes sida och genom en arrangeringskonst som tycks ha varit en blandning av åtskilliga saker: list, oro att ej bli gift, aning om att jag började stiga men tyvärr, jag måste tro det, minst av kärlek.” Minas motiv är obekanta eftersom nära nog allt silats genom hans dagböcker och brev. Hennes brev och version saknas, liksom från flertalet andra honom närstående kvinnors med undantag för Marika Stiernstedt.

Hon hade alltsedan 1901 varit måttstocken på hans återkommande kvinnokomparationer och grubblerier över kärlek och erotik. ”Jessia och Mina äro varandra löjligt lika. Samma art av feststämning väcka båda. Samma art av motvilja och samma art av åtrå” recenserade han lotsdottern ”Jessia” Jenny Viberg i Ulvöhamn. Mina kom som ett lägligt bedövningsmedel för hans dåliga samvete sedan han lämnat ”vårnattsblomman” Axelina Söderberg i Ulvöhamn. Med härnösandsmått mätt blev hon en för tillfället personlighets- och socialt stärkande erövring. ”Jag hörde med en kittlande vällust i hjärtat viskningar stiga runt hela kyrkan - Men är det? – Han och Mina Z.” noterar han sedan de bevistat en konsert i domkyrkan. Bagarmästare Zetterlunds socialt uppåtsträvande familj hade det betydligt bättre ställt än familjen Nordström. Eget hus i stadens centrum och sommarnöje, och det klinkades klassisk pianomusik i hemmet. Döttrarna hade genomgått elementarläroverket för flickor och sönerna högre allmänna läroverket.

Med en formidabel projektion konstaterade Ludvig - vars ”affektliv hade ett kustvattens rörlighet”, enligt Marika Stiernstedt - att Mina hade en ”konstnärssjäl”, som kunde ”springa upp i en splittrad eld och flamma som en blixtr kring vem som helst - för en minut”. För Olof Högberg beklagade han sig för att hon spelade ut ett antal uppvaktande kavaljerer mot honom, något som väckte hans svartsjuka, underblåste hans vankelmod och konstitutionellt snabba mentala kast. Det sistnämnda oroade Högberg, som såg en potentiell risk i att förhållandet med Mina skulle äventyra deras nära vänskap och gemensamma planer för den norrländska litteraturen. I januari 1906 hade Ludvig och Olof träffats i Härnösand över ett glas sherry och en fläskkotlett för att diskutera en gemensam författar- och marknadsföringsstrategi. Det var nu som folkhumorn döpte dem till »Stora Vreden» och »Lilla Ilskan».

Påskdagen den 18 april 1906 förlovade sig Ludvig och Mina. Då hade han redan börjat planera för deras gemensamma framtid i Härnösand. Först på dagordningen stod att tjäna pengar. Under året publicerade han 57 artiklar/recensioner 12 noveller, 14 dikter i dagspressen vid sidan om vikariatsanställningen på Västernorrlands Allehanda. Han promenerade med Mina ut till ”Norrstadslägdorna” för att utse plats för ”vårt hem, vår villa, vårt bo, där vi skola arbeta samman på mitt mål den norrländska litteraturens grundläggande.” Inspirerad av skildringar av den norske författaren Jonas Lies äktenskap föreställde han sig Minas äktenskapliga uppgifter ungefär som Lies´ hustru Thomasine – hustru, hemmets trygga vårdarinna, sekreterare och samtalspartner i litterära frågor.

I ett försök att stävja sin svartsjuka och misstänksamhet mot den omsvärmade Mina tillsatte Ludvig sin egen sanningskommission. Han krävde breven från uppvaktande beundrare på bordet och fick läsa ett 60-tal från den för stunden mest hotande konkurrenten Hilding Barkman, under en sommarvistelse i Solums fiskehamn, egentligen avsedd att ägnas åt ”surdegen” manuset till boken *Uvkollegiet*. I ett längre brev till Mina ger han Barkman närmast psykopatiska drag: ”hans brev äro harar. De ha långa bakben... Ömheden och försyntheten äro sekundära, cynismen, egoismen och den medfödda råheten äro primära, medfödda.” Den fem år äldre Barkman hade varit hans informator en sommar på 1890-talet och långt senare porträtterad i novellen *Mörksens förste stiger ned*. Han var Ludvigs raka motsats - åtminstone till det yttre. ”Lång, mager, blond med klara blå ögon, utstående kindknötter och ett ogenerat skratt.”

Nordström vidareutvecklade nu en under ulvöhamnstiden påbörjad vana och redovisade brevlades Mina sin kvinnokanon, som uppgick till ett tiotal namngivna – alltifrån pubertalålderns trånad efter

den fem år äldre kusinen och disponentdotter Amanda Olsson i Husum till systrarna Zetterlund. ”Jag kan för tillfället inte minnas flera, som blivit föremål för mina karesser, men jag vet att åtskilliga saknas.” Sagnades gjorde ett antal i dagböckerna omnämnda servitriser och prostituerade. Den sistnämnda skaran fick ett tillskott då han, under ett stockholmsbesök i mars 1906 tillsammans med Olof Högberg, ådrog sig en könssjukdom av en prostituerad och blev sängliggande en vecka.

I början av augusti 1906 befann sig härnösandsborna i en känslomässig marinad av förväntad festivitas och förhoppningar om en framtida flottstation. Staden besöktes av en stor flotteskader under en större manöver i Bottenhavet och -viken. Det var året efter Unionsupplösningen och en sårad borgerlighet klädde sitt behov av politisk konsolidering i naken nationalism och militära muskler för inländsk opposition och omvärlden. Nu blev det officersbaler, folkliga fester och froterande med prins Wilhelm som en av sjöofficerarna. För att förhindra sin svartsjuka deltog inte Ludvig. Skyllde på att han inte hade någon frack. Mina avstod av lojalitetsskäl, även om det torde ha svidit då systemen Maja berättade att hon dansat två gånger med prinsen. I denna känslomässiga kökkenmödding stålsatte han sig med ett mantra av förgången social överlägsenhet. ”Men i samma stund officerarna voro i stan, kände jag mig liksom avskild från både fästmän och hennes familj, jag tillhörde dock av födsel stadens överklass och skulle representera; nu kände jag, att jag i och med denna förlovning frivilligt och delvis förvillad av mina sinnen stigit ner bland det namnlösa småfolket, och grämde mig. Jag skämdes för min förlovning, och kanske var det till stor del denna skamkänsla, som gav mig nog energi att skaffa mig anställning som *Dagens Nyheter*s korrespondent å eskadern (uppslaget hade dock kommit från tidningen), dels för att upprätta mig i egna ögon, dels för att få komma bort och få perspektiv och få tänka, vila, andas ut.”

Som inbäddad ”manöverkorrespondent” på torpedkryssaren Niord skrev han en artikel för *Dagens Nyheter* och fem för *Västernorrlands Allehanda*. Litterärt innebar det att han samlade intryck och författade det inledande prosastycket ”Hembygden” i *Kains Land*, som är hans första och i någon mån även Olof Högbergs offentliga programförklaring för den norrländska litteraturen.

Resan förklarar också att han i detta prosastycke kunde beskriva inte bara den höga ångermanländska kusten utan även flacklandet och stenskravelkusten norrut. Tidigare hade han inte varit längre norrut än till Husum i Grundsunda - Ångermanlands nordligaste socken .

Umgänget med de belevade och i några fall belästa sjöofficerarna stärkte känslan av att förhållandet till Mina Zetterlund och bagarfamiljen Zetterlund var ”declassé”. Sin definitiva insikt förlade han till ett tillfälle under resan då han skrev vykort från Boden och det kom över honom som ”plötsliga blixtrar, som kasta ljus över hela räckor av förhållanden, och blixten över min förlovning ... Men vem skriver jag nu egentligen till? frågade jag mig med ens. Fru Karin Zetterlund i Härnösand. En liten bagarfru i en småstadshåla. - *Jag skrattade högt*, vill jag minnas - i det ögonblicket var förlovningens öde beseglat. Människan i mig gav upp kampen, författaren, den kalla, mätande och vägande tanken segrade, och för första gången såg jag min förlovning och min handling.”

Efter hemkomsten från reportageresan sköt han undan de insiktsfulla blixterna. Men i slutet av november drog han åter till Stockholm med Olof Högberg inbjuden till tidningen *Iduns* jubileumsfest. Träffade Albert Engström med fru Sigrid och journalisten Simon Brandell på Rydbergs. Fick av Engström en beställning på ett bidrag till *Strix* julnummer. Skrev novellen ”Gumman Munther grät” på hotell ”Kronprinsen”. Brandell förslog honom att bege sig till Grisslehamn, där han kunde bo billigt.

”Hela denna senare tid syns mig överklig och söndersplittrad” noterar han efter hemkomsten. Han bodde fortfarande hemma hos föräldrarna, vilket fyllde honom med ”obehaget att ej ha ett fullkomligt eget rum, där jag kunnat ordna, ställa och arbeta efter behag, dels av vissheten om, var jag skulle tillbringa vintern, dels av tankar på *Kains land* och ”Uvkollegiet” samt dels av privata ting.” Så meddelade den av Nordström vid den här tiden djupt beundrade Albert Engström, att han antog novellen. Därmed mognade beslutet att resa ner till Grisslehamn ”för att se, om det kan lämpa sig att bo där i vinter.” Den 17 november lämnade han Mina och Härnösand. Väl ombord på ångaren Carl XV sjönk han ”ner på en soffa i rökhytten, beställde ögonblickligen en whisky och pustade ut: - Fri!” För att i höjd med Furusund författa ett kärleksbrev till Mina.

Förlovningen bröts i december när han i brev berättat om sin nya förälskelse i Grisslehamn. Han fortsatte att skriva till Mina. I det sista bevarade sju sidor långa brevet i maj 1907 frågade han henne till råds om han överhuvudtaget skulle ha med kvinnor att göra och delgav henne sina drömmar om en liten röd stuga vid havet i Härnösandstrakten. Efter återkomsten från Grisslehamn stötte han en gång

på Mina och hennes familj i tamburen på St Petrilogen. En gång på 1910-talet tyckte han sig, från sitt fönsterbord i hotell Anglais' restaurang, skymta henne på Stureplan, vilket kan stämma då hon bodde i Stockholm vid den tiden. På nyårsdagen 1924 höll han "rättegång" mot sig själv, utifrån Kristi ord att de döda skola begrava de döda. Mina Zetterlund hade stått upp för hans inre och han inser "den orätt, jag begått mot henne." Wilhelmina "Mina" Katarina Zetterlund var då sedan 1916 gift med den 15 år äldre Otto Fredrik Carlberg och bosatt i Skåne. Hon avled 1964 i Ängelholm efter att ha varit änka i 10 år. Bland hennes efterlämnade papper finns Ludvigs och hennes iturivna förlovningsfotografi föreställande Ludvig. På baksidan har hon skrivit "Den bättre hälften avskild?"

Sven Bodin

Sven Bodin. Fil. kand. Född på ön Trysunda, Örnsköldsvik kommun 1944. Bor på Bullandö, Värmdö. Har varit tidskriftsredaktör, förlagslektör, konsult i elektronisk dokumenthantering, lärare. Skrivit fack- och läroböcker. Sliter med en biografi om Ludvig Nordström sedan några år tillbaka.

Björn Thunberg född 22 mars 1978 i Sundsvall. Flyttade till Härnösand 1982. Tog examen vid Härnösands gymnasium 1997. Har läst ett flertal kurser vid Mittuniversitetet samt Umeå och Stockholms universitet. Är inbiten släktforskare som gärna marknadsför vår arkiv- och kulturstad Härnösand.

Sekreteraren kommer också ut ur garderoben ...

Isabella Josefsson. Fil. kand. Arkeolog. Bibl. examen. Har skrivit artiklar och faktaböcker i olika ämnen, bl. a. gett ut Pelle Molins brev och Ludvig Nordströms bibliografi. Har bott i Härnösand i 17 år, men flyttat tillbaka till Borås-trakten. Gillar opera och trädgårdspyssel. *En ganska vanlig kulturkofta alltså.*

"Litterära minnesspår"

Utställning på Murberget, Läns museet Västernorrland, 2 – 7 juli. Fem litterära sällskap i Ångermanland deltar. Värdskap: 2/7, Laura Fitinghoff-sällskapet; 3/7, Emil Hagström-sällskapet, 4/7, Birger Norman-sällskapet; 5/7 "delat värdskap; 6/7, Ludvig Nordström-sällskapet, 7/7, Alfhild Agrell-sällskapet

Redaktion för **LUDVIG**
(ISSN 1651-2839)
Isabella Josefsson

Ludvig Nordström-sällskapet:

Ordf: Bertil Lundberg, 0611-163 50,
070-285 81 32

Skattmästare: Staffan Nyström,
0611-209 26, 0703-094 62 52

Plusgironummer: 419 98 61-8

Hemsida:

www.ludvignordstromsallskapet.se